

AKT O MALOM BIZNISU (SMALL BUSINESS ACT) EU FAKTOR USPEŠNOG MENADŽMENTA MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA U SRBIJI

SMALL BUSINESS ACT, EU FAKTOR OF SUCCESSFUL MANAGEMENT IN SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES IN SERBIA

Aleksandar Gračanac¹

Rezimet: Menadžment malih i srednjih preduzeća u Srbiji suočava se sa atipičnom problematikom, u odnosu na menadžment mspp - malih, srednjih preduzeća i preduzetnika Evropske Unije (EU). Sektor mspp u Srbiji, poslednjih godina se sporo razvijao iako čini najznačajniji segment privrede, sa učešćem 99,8% od ukupnih privrednih subjekata, učestvuje sa 56% u bruto društvenom proizvodu, izvozi 44,5% od ukupnog izvoza, i zapošljava 66,5% radno sposobnog stanovništva. Prema ovim pokazateljima, ovaj sektor je u korelaciji sa mspp sektorom EU, s tim što je učešće u BDP-u, izvozu, zapošljavanju, znatno više. Strateški dokument koji je EU usvojila 2008. godine je Akt o malom biznisu ili Zakon o malim preduzećima, koji je ovaj sektor postavio u centar svih političkih i ekonomskih tema za brz i prosperitetan razvoj. U tom smislu, menadžeri malih i srednjih preduzeća i preduzetnici u Srbiji imaju izuzetno otežane uslove poslovanja u odnosu na kolege u EU, i rešavanje svih pitanja poslovnih uslova vezuju za primenu principa Akta o malom biznisu i u Srbiji u narednom periodu.

Gljučne reči: akt o malom biznisu, menadžment malih, srednjih preduzeća, menadžeri, mala, srednja preduzeća, preduzetnici.

Abstract: Management of small and medium-sized enterprises in Serbia, is confronted with problems atypical of those in small and medium-sized enterprises in the EU. In recent years, SME sector in Serbia has been developing slowly, although it is the most significant segment of the economy. It participates with 99,8% of business entities, with 56% of gross national product, 44,5% of a total export in the country, and employs 66,5% of population able to work. According to these indicators, this sector is in correlation with SME sector in the EU, regarding the fact that their GDP, export and employment rate are on a higher level. Small business act is a strategic document adopted by the EU in 2008, which put this sector in the center of all political and economic topics for quick and prosperous growth. In that sense, managers and entrepreneurs of small and medium-sized enterprises in Serbia have worse conditions of business in comparison to their colleagues from the EU. Even in the future period, solving of all problems and issues about business conditions in Serbia will be connected to the application of the principles from the Small business act.

Key words: Small business act, management in small and medium-sized enterprises, managers, small and medium-sized enterprises, entrepreneurs.

---

¹ Prof.dr Aleksandar Gračanac, Univerzitet UNION Beograd

UVOD

Upravljanje tranzicionim promenama u ekonomiji zasnovanoj na znanju je ključni izazov EU danas. Uspeh konzistentne politike održivog razvoja, koji podrazumeva konkurentnost i dinamičan rast ekonomije sa više radnih mesta i višim stepenom socijalne kohezije je imperativ EU. Dinamični preduzetnici, menadžeri mikro, malih i srednjih preduzeća su posebno u dobroj poziciji da iskoriste prilike koje donosi globalizacija (treća faza internacionalizacije kapitala i najsofisticiranijih tehnologija današnjice) sa ubrzanjem tehnoloških inovacija. U globalnom okruženju koje odlikuju strukturne promene i pojačan pritisak konkurencije, uloga sektora mspp je postala najvažnije pitanje, jer se radi o firmama koje obezbeđuju mogućnost zapošljavanja i igraju važnu ulogu za razvoj lokalne samouprave. Evropska Unija je postavila značaj mspp sektora na vrh liste prioriteta Lisabonske strategije rasta i radnih mesta 2005. godine korišćenjem partnerskog pristupa u kreiranju politika mspp sektora. Uloga mspp sektora je prepoznata i priznata na najvišem političkom nivou, i juna 2008. godine je usvojen Akt o malom biznisu (Small Business Act) ili Zakon o malim preduzećima, koji primenjuju sve zemlje članice EU, i, kao takav važan dokument EU, je i svojevrsan „ustav„ za mala preduzeća i preduzetnike. Simbolično ime „Zakon„(eng.Act) dato ovoj inicijativi je i izraz političke volje da se prizna i zvanično ključna uloga mspp sektora u ekonomiji EU, i da se prvi put utvrdi sveobuhvatni politički okvir za EU i države članice preko 10 principa kojima će se rukovoditi koncipiranje i sprovođenje zakonske regulative i politika mspp sektora na nivou EU i članica. Kada je 2008. godine u EU usvojen Akt o malom biznisu (Small Business Act), sve zemlje članice EU su ga sa olakšanjem prihvatile kao prekretnicu u održivom ekonomskom razvoju, sa uverenjem da je mspp sektor kičma razvoja društva. Osnovni moto SBA je „Prvo razmišljajte o malima - Think Small first„ čime je EU čvrsto smestila potrebe mspp sektora u srce Lisabonske strategije za privredni rast i zapošljavanje. Od 2008.godine, kada je i zvanično usvojen SBA, napravljen je snažan progres u smanjenju birokratskih procedura, troškova, i primenom dobrih praksi u mspp sektoru, poput klastera, inkubatora, usavršavanja, tehnoloških inovacija., zemlje članice su podigle nivo poslovnog ambijenta na najviše standarde. U poglavlju 4 Akta o malom biznisu – SBA, od suštinskog značaja za stvaranje dodatne vrednosti na nivou EU, kojima se stvaraju ravnopravni uslovi mspp sektoru, definišu se svojevrsne zapovesti, tj. „10 zapovesti za razvoj mspp sektora - principa„, i to:

1. Stvoriti okruženje - zakonske preduslove u kojima preduzetnici, porodične firme, mikro, mala i srednja preduzeća mogu da prosperiraju i u kojima se preduzetništvo nagrađuje
2. Obezbediti da časni preduzetnici koji su bankrotirali brzo dobiju novu priliku za ponovni biznis - „druga šansa„,
3. Koncipirati pravila i procedure, donositi zakone u skladu sa mspp sektorom „Think Small First„ - Prvo razmišljajte o malima
4. Državna administracija da bude na usluzi mspp sektoru i da omogućava jednostavne procedure
5. Olakšati učešće mspp sektora u javnim nabavkama i bolje mogućnosti za državnu pomoć mspp sektora
6. Olakšati pristup mspp sektora finansijskim institucijama i regulisanje zakonodavnog okruženja u plaćanju komercijalnih transakcija u roku ne dužem od 30 dana
7. Pomoć mspp sektoru da maksimalno koristi jedinstveno tržište EU
8. Promovisanje svih veština i inovacija za mspp sektor sa primerima dobre prakse
9. Omogućiti mspp sektoru da sve ekološke izazove pretvori u poslovne prilike za biznis
10. Podržati mspp sektor da iskoristi rast tržišta EU, kao i da širi biznis na druga tržišta.

Zemlje članice su primenom Akta o malom biznisu, SBA, visoko unapredile okruženja za biznis mspp sektora. Ovakav ambijent je imao kvalitetne implikacije na menadžment mspp sektora i podigao kapacitet veština, znanja, tako što se menadžment, pored tradicionalnog pristupa, fleksibilno uklopio u inovativnost upravljanja resursima od finansija, marketinga, do brendiranja proizvoda, usluga i specifičnog advertajzinga. Konceptualno, menadžment je preko

strateškog menadžmenta klasifikovao pravce razvoja mspp sektora. Karakteristike globalne ekonomije sa značajnom dominacijom multinacionalnih kompanija, izkristalisale su i klasifikaciju preduzeća u Evropskoj uniji, što je definisalo preduzeća prema broju zaposlenih na: mikro (do 10 zaposlenih), mala (do 50 zaposlenih), srednja (do 250) i velika (preko 250). U Srbiji prema aktuelnom Zakonu o privrednim društvima, mikro preduzeća nisu posebno definisana, mada u EU predstavljaju pravog „džina“, među malim preduzećima, sa učešćem u strukturi sa 93,5%.

Imajući u vidu visok domen uticaja mspp sektora u EU, u Srbiji su izostali rastući trendovi kao u EU ovog sektora, zbog dugogodišnjeg lutanja u strategijama i primeni politika, što se odrazilo na nedovoljan rast i prosperitet. Osnovni razlog je i u neadekvatnim aktivnostima institucija za pripremanje ambijenta da se u budućem vremenskom periodu otpočne sa donošenjem Akta o malom biznisu.

U analizi polugodišnjeg izveštaja Evropske komisije za 2011. godinu o internacionalizaciji mspp sektora u Srbiji, naglašavaju se pomaci u poslednjih nekoliko godina ali i ne dovoljno brz rast zapošljavanja, koji sa 7% ne zadovoljava kriterijume EU, gde je oko 25%. Istovremeno, Evropska komisija je u izveštaju naglasila posebnu ulogu Privredne komore Srbije u zastupanju interesa mspp sektora, preko FORUMA MSPP PKS. Forum je formiran 2008.godine, kao organizacioni oblik predstavljanja najreprezentativnijih malih, srednjih preduzeća i preduzetnika po kriterijumima uspešnosti u biznisu, za kontinuirani dijalog sa Vladom u cilju permanentnog prilagođavanja ambijenta za poslovanje uslovima u EU. Pored uloge Foruma naglašen je projekat Plato Srbija, koji se realizuje već tri godine, a koji ima inovativno-edukativni karakter za obuku menadžera mspp sektora, i do sada je okupio više od 150 firmi.

Posle sagledavanja značaja i uloge mspp sektora i Akta o malom biznisu, sa aspekta uspešnosti menadžerskih struktura u malim i srednjim preduzećima, izvršeno je istraživanje za potrebe ovog rada sa članovima Foruma, kojih je 55, i kao predstavnici svojih firmi oni su i menadžeri, koji su metodologijom anketnih upitnika iskazali svoje stavove.

Cilj rada je sagledavanje mišljenja i stavova o značaju Akta o malom biznisu za uspešnost menadžmenta u Srbiji. Primenom principa Akta o malom biznisu, uslovi i mogućnosti za uspešnost ovog sektora se maksimalno multiplikuju, i utiču na menadžment u svim metodološkim i praktičnim pristupima vođenja biznisa.

Istraživanje za potrebe ovog rada je sprovedeno u periodu od februara do marta 2012.godine. U istraživanju je učestvovalo 55 ispitanika iz malih, srednjih preduzeća i preduzetnika, članova FORUMA MSPP PKS, i to: ABC Valjevo, TAMAS Sokobanja, COMEX Šabac, KLAŠTER POLUX Kikinda, TRIM Jagodina, CINI Čačak, AGROMIL Pojate, NUTRIKO Vranje, YUMIS Niš, WEDGAS Zrenjanin, INTERMEHANIKA Smederevo, HEMIGAL Leskovac, TANUKI Pirot, AGROKONS Feketić, METEOR KOMERC Sombor, KATARINA Zvečan, JUGOHEM Nova Pazova, METALIK Kladovo, AUTOCENTAR Kocić, BPW Niš, VOJVODINAMETAL KLAŠTER Temerin, EUCONS Beograd, MBV Vršac, OBUĆA PAVLE Bela Palanka, DADY Beograd, UDRUŽENJE P.ŽENA Beograd, ARROW DISTRIBUTION Beograd, WLS Beograd, TELESKIN Beograd, BIOMELEM Beograd, POLET Irig, KOLOR Smederevo, RTV SERVIS Sombor, ČEPAC Zrenjanin, SOLO Kikinda, KAFFE IN Loznica, AUTOSERVIS DISIĆ Subotica, MLADOST Pančevo, LAFITAVIVA Leskovac, UNIVERZAL Kruševac, BEACKERS Nis, INFOXPRESS Jagodina, POPAJA Novi Sad, ART Čačak, 21 VEK Kosovska Mitrovica, GALBINI Donji Milanovac, RUP Bačka Topola, AUTOPERIĆ Beograd, AUTOTAXI Beograd, FRIZER M Kruševac.

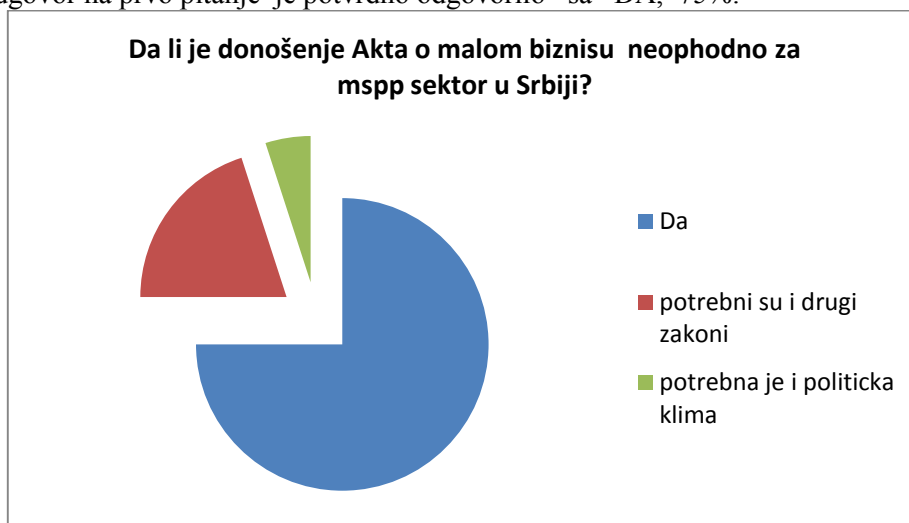
Ispitanicima - menadžerima su postavljena sledeća pitanja:

Da li je donošenje Akta o malom biznisu neophodno za mspp sektor u Srbiji?

Da li je 10 principa Akta o malom biznisu preduslov za uspešan menadžment u Srbiji?

Metodom anketiranja na postavljena pitanja, ispitano je svih 55 predstavnika malih, srednjih preduzeća i preduzetnika, članova Foruma mspp PKS.

Odgovor na prvo pitanje je potvrdno odgovorilo sa DA, 75%.

Od ukupno ispitanih na ovo pitanje je, pored potvrdnog odgovora, odgovorilo da su potrebni i drugi zakoni 20%, dok je 5%, pored potvrdnog odgovora, naglasilo i potrebnu političku klimu za donošenje ovog zakonskog dokumenta.

Odgovor na drugo pitanje potvrdno je odgovorilo sa DA, 85%.

Pored potvrdnog odgovora, od ukupno ispitanih, 15% je izrazilo mišljenje da su neophodne i menadžerske veštine i znanja.

ZAKLJUČAK

Menadžment malih, srednjih preduzeća i preduzetnika u Srbiji prolazi ne samo kroz period tranzicione krize specifične za zemlje koje se pripremaju da postanu članice EU, već i globalne finansijske krize, čime se sužavaju manevarski prostori za održiv nivo biznisa. Specifičnosti dosadašnjeg razvoja mspp sektora u Srbiji, dodatno otežavaju položaj menadžmenta, jer lutanjem u strategijama podrške i kreiranja ambijenta se nije išlo u susret budućim zakonskim okvirima, koji će neminovno uslediti uz podršku EU, implementacijom principa SBA. Istraživanje članica Foruma mspp PKS, po pitanjima uslova za uspešni menadžment je pokazalo da su stavovi i mišljenja u korelaciji sa neophodnošću donošenja Akta o malom biznisu i konceptualnim i tehničkim veštinama menadžmenta, posebno danas kada se menadžmentu nameće poslovna formula, koja konkurentski uspeh zasniva na obavljanju većeg

broja poslova sa manje resursa. Menadžerima malih, srednjih preduzeća i preduzetnika u Srbiji predstoji period snažne aktivnosti da sačuvaju svoje biznise u trenutnim uslovima i da institucionalno i udruženo stručno lobiraju za izmenu zakonske regulative, direktnim dijalogom sa Vladom i budućim vladama, preko FORUMA MSPP PKS, kojeg je i Evropska komisija prepoznala za komunikaciju sa institucijama EU, za ubrzanje razvoja ovog sektora u Srbiji.

LITERATURA:

1. Implementing the Community Lisbon Programme - Modern SME , Growth and Employment.com2005, final 551.
2. „A single market for 21 st century Europe com724, 2007.
3. European Commission / Enterprise and Industry, SBA Fact Sheet Serbia - 2011.
4. Impact Assessment on the SBA, sec2008, 2101, SBA.
5. http://ec.europa.eu/enterprise/policy/EU_SMEs
6. <http://ec.europa.eu/small-business/index.htm>.
7. A.Gračanac, Svetsko tržište u uslovima globalizacije, pkj.Beograd.www.pkj.rs , 2001.
8. Sajтови istraživanih članova Foruma mspp PKS:
www.acserbia.org.rs
www.forum.mspp.pks.rs
www.netwoodcluster.net
www.pks.rs